

Temanotat

Serbia: Ekteskapsinngåelse

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2011

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Serbia: Ekteskapsinngåelse**

SUMMARY

Serbia only recognizes civil marriages in accordance with the Family Law of 2005. The law stipulates equal rights for men and women in marriage and in case of divorce. Religious marriages have no legal standing but are frequently performed. Weddings in Serbia normally involve big celebrations where both the families of the bride and the groom are invited.

SAMMENDRAG

I Serbia anerkjennes kun borgerlig vielse inngått i tråd med bestemmelsene i Familieloven av 2005. Loven likestiller menn og kvinner med hensyn til rettigheter og plikter i ekteskapet og ved skilsmisse. Til tross for at religiøse ekteskap ikke anerkjennes av staten, forekommer slike ekteskap ofte. Inngåelse av ekteskap i Serbia feires normalt med store fester hvor brudeparets familier er invitert.

INNHold

1. Innledning	5
2. Familieloven av 2005	5
2.1 Betingelser for å kunne inngå ekteskap	6
2.2 Inngåelse av ekteskap og ekteskapsattest	6
2.3 Ugyldiggjøring av ekteskap	7
2.4 Plikter og rettigheter	7
2.5 Skilsmisse og skilsmisseattest	7
2.6 Straffereaksjoner overfor voldelige ektefeller	8
2.7 Familie- og husholdsstruktur samt eiendomsforhold	9
2.8 Ansvar for barn etter skilsmisse	10
2.9 Mor- og farskap	11
3. Religiøse ekteskap	11
4. Ekteskapstradisjoner	12
4.1 Sedvane og tradisjoner	12
4.2 Bryllupsfeiring	13
5. Referanser	15

1. INNLEDNING

Dette temanotatet forklarer de viktigste sidene ved lovverket som regulerer ekteskap og skilsmisse i Serbia. Det gis deretter en kort beskrivelse av praksisen med religiøse ekteskap. Til slutt beskriver notatet enkelte sider ved serbiske bryllupstradisjoner.

Informasjonen i notatet bygger utelukkende på offentlig tilgjengelig informasjon i form av trykte publikasjoner og publikasjoner tilgjengelige på internett. Informasjonen om serbiske bryllupstradisjoner vil også kunne gjelde blant serbere bosatt i Kosovo, Bosnia-Hercegovina, Montenegro og Kroatia.

2. FAMILIELOVEN AV 2005

I 2005 vedtok den serbiske lovgivende forsamlingen en ny familielov, som trådte i kraft 1. juli samme år. Familieloven av 2005 viderefører prinsippet om borgerlig vielse.

I perioden før den andre verdenskrig var religiøst inngåtte ekteskap gyldige i Serbia med unntak av Vojvodina. Etter 1946 ble religiøse ekteskap et privat og personlig forhold uten rettslig betydning i hele det tidligere Jugoslavia. Frem til endringene i straffeprosessloven av 1994 var et religiøst ekteskap kun tillatt etter inngåelsen av det borgerlige ekteskapet. Dersom dette ikke ble respektert, kunne lederen for det aktuelle religiøse samfunnet som hadde utført vielsen, bli straffeforfulgt.

Med endringene i straffeprosessloven av 1994 kan en religiøs inngåelse av ekteskap skje både i forkant av og etter inngåelsen av det borgerlige ekteskapet. Det er imidlertid kun det borgerlige ekteskapet som har rettslig betydning (Cvejić Jančić 2009, s. 1). Religiøse ledere har således ikke vigselfmyndighet i Serbia. Partene kan imidlertid inngå religiøse ekteskap, eventuelt få ekteskapet velsignet av religiøse ledere, men religiøse ekteskap har altså ingen sivilrettslig gyldighet.

Tilsvarende er kun borgerlige skilsmisser sivilrettslig gyldige (Cvejić Jančić 2009, s. 1).

Kvinner har samme rettslige stilling som menn både i forhold til familielovgivning, eiendomsforhold og generelt i det serbiske rettssystemet. Disse rettighetene blir også langt på vei implementert i praksis (U.S. Department of State 2011).¹

Ifølge oversikten *Social Institutions & Gender Index*, som er utviklet av OECDs Development Centre, er enkelte av tradisjonene knyttet til familie og ekteskap svært diskriminerende, og det vises i denne sammenhengen til kjøp av brud i forbindelse med ekteskapsinngåelse blant rom (OECD Development Centre u.å.).²

¹ Kvinner og menn ble likestilt med Jugoslavias grunnlov av 1946 (Cvejić Jančić 2009, s. 6).

² OECD - Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling.

2.1 BETINGELSER FOR Å KUNNE INNGÅ EKTESKAP

Ifølge Familieloven av 2005 må visse betingelser være oppfylt for at ekteskapet skal være gyldig:

- Partene må være av forskjellig kjønn (art. 3.1).
- Ekteskapet må være inngått av fri vilje (art. 3.2).
- Begge parter må være over 18 år. Domstolen kan innvilge en person på over 16 år rettslig myndighet til å inngå ekteskap, dersom vedkommende er blitt forelder eller har oppnådd fysisk og mental modenhet som innebærer at vedkommende selvstendig kan sørge for egne rettigheter og interesser innen ekteskapet (art. 11 og 23).
- Begge parter må avgi en uttalelse om vilje til å inngå ekteskap for vigselmyndigheten (*registrar*) (art. 15).³
- Tidligere ekteskap må være ugyldig eller opphørt (art. 17).
- Begge partene må være mentalt friske (art. 18).
- Ekteskap mellom personer i nær familie tillates ikke. Ekteskap er ikke tillatt mellom søsken, halvsøsken eller søskenbarn. Ekteskap er ei heller tillatt mellom onkel og niese eller tante og nevø (art. 19).⁴

2.2 INNGÅELSE AV EKTESKAP OG EKTESKAPSATTEST

Det er ikke påkrevd å bestille tid for vigsel i forkant. Tidspunktet avgjøres av åpningstidene til de kommunale myndighetene og antallet ekteskap planlagt for den aktuelle dagen (LIFOS 2006).

Personer som skal inngå ekteskap, må fremlegge fødselsattest (ikke eldre enn seks måneder),⁵ statsborgerskapsattest samt nasjonalt ID-kort (LIFOS 2006).

Fullstendig oversikt over hvilke personopplysninger som nedtegnes i forbindelse med ekteskap, fremgår av Folkeregisterloven art. 55 (Law on Record Books 2009).⁶

Nærmere bestemmelser om selve ekteskapsinngåelsen kan gjenfinnes i Familieloven art. 293-304. Det kan unntaksvis gis tillatelse til at kun den ene av partene er tilstede

³ En part kan være representert av en fullmektig (*attorney*) ved inngåelsen av ekteskapet ifølge Folkeregisterloven (Law on Record Books 2009). Se også Familieloven art 301. Det vil ikke nødvendigvis fremgå at et ekteskap er inngått med stedfortreder (U.S. Department of State u.å.)

⁴ Loven har også en bestemmelse om at relasjoner basert på adopsjon har samme betydning som blodsband (art. 20). Ekteskap er heller ikke tillatt mellom svigerfar og svigerdatter, svigermor og svigersønn, ei heller mellom steforeldre og stebarn. Domstolen kan imidlertid gi tillatelse til inngåelse av ekteskap mellom parter nevnt i foregående setning (art. 21). Ekteskap kan heller ikke inngås med oppnevnt verge (art. 22).

⁵ Serbiske myndigheter ber som regel om at personer fremviser nylig utstedt utskrift fra fødselsregisteret (utstedt i løpet av de siste seks måneder) for å få utstedt øvrige offisielle dokumenter. Dette er fordi praksis i Serbia har vært at endringer i sivilstatus, slik som skilsmisse eller navneendringer, føres inn i fødselsregisteret. En nylig utstedt utskrift viser således alle eventuelt oppdaterte opplysninger.

⁶ Opplysningene som nedtegnes omfatter dag, måned, årstall og sted for inngåelse av ekteskapet, partenes navn, personnummer, dag, måned og årstall og sted for fødsel. I tillegg nedtegnes navn og bosted for partenes foreldre, vitner og protokollfører (*registrar*), samt eventuell tolk eller fullmektig.

ved inngåelsen av ekteskapet, dersom det foreligger særlig gode grunner for det (art. 301).

Ekteskapsinngåelsen finner sted og registreres ved lokalt folkeregistreringskontor der partene er bosatt.⁷ Ekteskapsattest (Izvod izmاتيčne knjige venčanih) utstedes av det samme folkeregistreringskontoret (U.S. Department of State u.å.).

2.3 UGYLDIGGJØRING AV EKTESKAP

Familieloven av 2005 har en rekke bestemmelser knyttet til opphør av inngåtte ekteskap. Ekteskap kan opphøre ved at en av partene dør, ved skilsmisse eller ved ugyldiggjøring av ekteskapet (art. 30).⁸

Bestemmelser om ugyldiggjøring finnes i lovens art. 31-39. Et ekteskap er for eksempel ugyldig (*null and void*) dersom det er inngått mellom parter av samme kjønn, dersom det ikke foreligger en erklæring om at ekteskapet er inngått av fri vilje eller hvis ekteparet ikke er vigslet av rett vigselsmyndighet (altså av *registraren*) (art. 31).

Et ekteskap er videre ugyldig dersom ekteskapet ikke ble inngått i den hensikt at partene skal bo sammen (art. 32),⁹ dersom det er inngått i en periode der en av partene var gift med en annen (art. 33),¹⁰ eller dersom en av partene er mindreårig og det ikke foreligger tillatelse til inngåelse av ekteskap fra retten (art. 37). Dersom ekteskapet er inngått med tvang, kan ekteskapet kjennes også ugyldig (art. 38).

Nærmere om prosessen omkring ugyldiggjøring av ekteskap finnes i Familielovens art. 211 flg.

2.4 PLIKTER OG RETTIGHETER

I medhold av Familieloven av 2005 har kvinner og menn samme plikter og rettigheter innen ekteskapet. De skal gi hverandre gjensidig støtte (art. 8), bidra gjensidig økonomisk (art. 151), og skal ha felles foreldreansvar for felles barn (art. 7).

Ved inngåelse av ekteskap kan hver av partene bestemme at de skal beholde sine etternavn, ta etternavnet til ektefellen eller legge til ektefellens etternavn til eget etternavn (art. 348).

Et barn kan ha etternavnet til far, mor eller eventuelt deres felles etternavn (art. 345).

2.5 SKILSMISSE OG SKILSMISSEATTEST

I Serbia har både mannen og kvinnen samme rett til å søke om skilsmisse. Det er domstolene som har myndighet til å innvilge skilsmisse.

Partene har rett til skilsmisse hvis de fremlegger en skriftlig skilsmisseavtale. Denne skal inneholde en avtale om utøvelse av foreldreansvar til eventuelle felles barn og

⁷ Ekteskapsinngåelsen skal også meddeles fødselsregisteret i den kommunen der partene er født.

⁸ Et ekteskap opphører den datoen en ugyldiggjøring eller skilsmisседом er endelig.

⁹ Dersom partene senere faktisk bor sammen, kan ekteskapet ikke ugyldiggjøres.

¹⁰ Det nye ekteskapet skal ikke kjennes ugyldig dersom det tidligere ekteskapet i mellomtiden er opphørt.

fordeling av felles eiendom. Det kan avtales felles foreldreansvar eller at en av partene skal ha foreldreansvaret for felles barn alene (art. 40).

Hver av partene har også rett til å kreve skilsmisse dersom den ekteskapelige relasjonen er uopprettelig eller at samlivet ikke kan videreføres (art. 41).¹¹

Begge parter har rett til å bringe en skilsmisssak inn for domstolen (art. 219). Reglene for skilsmisseforhandlinger kan gjenfinnes i Familieloven art. 225-246.

Retten gjennomfører megling med mindre en av partene motsetter seg dette, ikke er mentalt i stand til å gjennomføre megling, er bosatt på ukjent sted eller i utlandet (art. 230-231).¹² Familieloven har også bestemmelser om forsoningsprosedyrer (*reconciliation*) (art. 233-239). Dersom megling og forsoningsforsøk ikke fører frem, og skilsmisse vil bli utfallet av saken, skal retten bidra til at partene blir enige om barnefordeling og fordeling av felles eiendom (art. 240-243). Dersom det ikke lar seg gjøre å komme frem til en slik avtale med partene, fastsetter domstolen en løsning innen en gitt tidsfrist (art. 246).

Kopi av skilsmissevedtak er tilgjengelig fra den aktuelle distriktsdomstolen (Okružni sud) som avgjorde saken. En skilsmisseattest er maskinskrevet med overskriften *U ime naroda* (i folkets navn). Fra 1976 er kun skilsmisser som er avgjort i en sivil domstol gyldige (U.S. Department of State u.å.).

I 1991 var antallet skilsmisser pr. 1000 innbyggere 0,98. I 2009 var antallet 1,14 (Statistical Office of Serbia 2010). Andelen skilsmisser i andre halvdel av forrige århundre var lavest i perioden 1991 til 2001 (Council of Europe u.å.). Gjennomsnittlig skilsmissealder har vært stigende. Tidlig på 1950-tallet var gjennomsnittlig skilsmissealder for menn 33,7 år, mens tallet var steget til 39,4 år i 1997. Tilsvarende tall for kvinner var hhv. 30,4 år og 35,9 år (Gudac-Dodić 2010, s. 115).

2.6 STRAFFEREAKSJONER OVERFOR VOLDELIGE EKTEFELLER

Familieloven av 2005 forbyr vold i familien, og gir partene rett til beskyttelse mot familievold (domestic violence)¹³ (art. 10). Psykologisk vold blir anerkjent på lik linje med fysisk vold (art.197).

Domstolen kan ilegge ulike pålegg for å forhindre og beskytte mot familievold. Disse påleggene er i hovedsak knyttet til:

- Påbud om flytting fra familiens bolig
- Besøksforbud

Ifølge erfaringene til en serbisk NGO har ulike besøksforbud i større grad blitt anvendt enn pålegg om at overgriperen må flytte ut (Praxis (2008, s. 31).

Påleggene kan ikke ilegges utover ett år (art. 198). Rettspraksis skal dog vise at slike pålegg sjelden er blitt satt til kortere enn ett år (Praxis 2008, s. 32).

¹¹ I den engelske oversettelsen av Familieloven art. 41 heter det: *Each spouse has the right to divorce if the marriage relations are seriously and permanently disturbed or if the spouses cannot be objectively realized.*

¹² Loven åpner for at det i hovedsak vil være retten som gjennomfører megling og forsoningsforsøk.

¹³ Hva som særlig kan forstås som *domestic violence* reguleres i art. 197.

Serbias straffelov hjemler ileggelse av straff for familievold¹⁴ og straff for å ikke overholde domstolens beslutning om besøksforbud (Praxis 2008, s. 40 og 45).¹⁵ Den serbiske NGOen Praxis (2008, s. 47) har anbefalt at det utarbeides en egen lov knyttet til familievold.

EU (2010, s.14) har vist til at det har vært en økning i tilfeller av familievold i Serbia, og til at reglene om rettslig beskyttelse ikke blir tilstrekkelig anvendt i praksis av domstolene.

Ifølge opplysninger fra Serbias Ministry of Labour and Social Policy (som referert av mediahuset B92 2011) viser statistikk at 32 kvinner ble drept av sine partnere/tidligere partnere i 2010, men at tilsvarende tall for første del av 2011 allerede var 29 kvinner. Så mange som en tredjedel av alle kvinner i Serbia skal være utsatt for ulike former for vold. For 38 % av kvinnene vil deres eget hjem være et utrygt sted.

Ulike NGOer har avgjørende betydning i bekjempelsen av familievold. NGOer, med økonomisk støtte fra myndighetene, driver krisesentre for kvinner utsatt for familievold (U.S. Department of State 2011).¹⁶

2.7 FAMILIE- OG HUSHOLDSSTRUKTUR SAMT EIENDOMSFORHOLD

Ifølge folketellingen i Serbia fra 2002 var 94,74 % av den kvinnelige befolkningen mellom 15 og 19 år enslige. Tilsvarende tall for menn var 99,01 % (UNPD u.å.).

OECD Development Centre (u.å.) sine data viser at tidlige ekteskap, altså ekteskap inngått før partene har fylt 16 år, forekommer blant rom og vlach i det østlige Serbia. Senteret tilføyer at det ikke foreligger tilgjengelig statistikk med hensyn til omfanget av inngåelse av slike tidlige ekteskap. Undersøkelser gjennomført i 2005 av UNICEF (2007, s. 369) skal vise at 25 % av kvinner med lav utdanning vil være gift før de er 18 år gamle, mens tilsvarende nasjonale tall er 8 %. Blant romkvinner var 45,9 % av kvinnene gift før de var 18 år gamle, mens 12,4 % var gift allerede før de var 15 år gamle.

I perioden 1991 til 2009 steg gjennomsnittlig ekteskapsalder ved inngåelse av førstegangsekteskap i Serbia fra hhv. 23,8 år til 26,9 år for kvinner og fra 27,6 år til 30 år for menn (Statistical Office of Serbia 2010).

Antallet fødsler pr. år i Serbia har sunket fra 109 597 i 1980 til 78 101 i 2002¹⁷ (UNECE).¹⁸ Serbia har hatt en negativ befolkningsutvikling siden 1992 (Wikipedia u.å.).

¹⁴ Strafferammen er opptil 10 års fengsel. Domstolene skal imidlertid ifølge flere NGOer være tilbakeholdne med å ilegge lange fengselsstraffer i disse sakene.

¹⁵ Bestemmelsen hjemler ileggelse av bøter eller maksimum seks måneders fengsel.

¹⁶ Ifølge en koordinator for en lokal NGO skal det være i alt ni krisesentre i Serbia, hvorav to i Beograd. Flere NGOer tilbyr fri rettshjelp og annen assistanse til ofre for familievold. En NGO driver en krisetelefontjeneste for romkvinner med medhjelpere som snakker romanes. Migrationsverket ved Landinformasjonenheten har i april 2011 utarbeidet en liste over krisesentre i Serbia som kan gjenfinnes her: <http://www.migrationsverket.se/lifos/dok.do?dtyp=&land=Serbien&sidStorlek=10&sorteringsOrdning=-UDAT.-DOKN&mode=&currDokument=2> [lastet ned 30. juni 2011].

¹⁷ Serbia har gjennomført folketellinger i 1981, 1991, 2002 og vil gjennomføre en ny telling i 2011.

Ifølge opplysninger fra folketellingen i 1991 var 20,2 % av familiehusholdene i det tidligere Jugoslavia såkalte utvidede familier (bestående av flere generasjoner). Dette omfattet familiemedlemmer på ektemannens side (Gudac-Dodić 2010, s. 115 - 116).

Andelen hushold bestående av to foreldre og barn utgjorde i 2002 39,7 % av andelen hushold i Serbia (UNECE u.å.).

Andelen hushold som bestod av én forelder og barn, utgjorde i 2002 10,7 % av alle hushold i Serbia. Tilsvarende tall for 1990 var 8,9 %. I 2002 utgjorde enslige kvinner med barn 77,3 % av husholdene bestående av én forelder og barn (UNECE u.å.).

Holdingene til samboerskap blant ungdommer i Serbia er generelt positiv. I en undersøkelse svart 78 % av ungdommene at de ville bo sammen med sin partner før inngåelse av ekteskap. I den samme undersøkelsen var det imidlertid kun 2 til 3 % av de unge som rent faktisk var samboere (Tomanović & Ignjatović 2006, s. 65).

Arveloven av 1995 garanterer likhet i arveoppgjør for kvinner og menn. Hustruen vil i tillegg til eiendom som hun tok med seg inn i ekteskapet og gaver hun fikk i ekteskapet, ha delt eiendomsrett til andre verdier ervervet i ekteskapet, og vil ved en eventuell skilsmisse få delt eiendomsrett til felles eiendeler (Gudac-Dodić 2010, s. 112).

Familieloven av 2005 (art. 188) åpner imidlertid for muligheten til å inngå en ekteskapsavtale slik at partene kan regulere eiendomsforhold til eksisterende og fremtidig eiendom i samsvar med partenes behov og interesser. Tidligere var slike ekteskapsavtaler ikke tillatt, og felles eiendomsrett gjaldt. Avtalen kan dog ikke være i strid med rettigheter partene har i medhold av loven. Inngåelse av slike avtaler skal forekomme svært sjelden (Milošević 2009).

2.8 ANSVAR FOR BARN ETTER SKILSMISSE

Familieloven av 2005 innfører prinsippet om felles foreldreansvar selv når foreldrene ikke lever sammen. Ved skilsmisse kan domstolen beslutte at partene fortsatt skal ha felles foreldreansvar over felles barn, dersom dette vil være til barnets beste (art. 75). Det forutsettes at partene inngår en avtale om felles foreldreansvar, og avtalen blir en integrert del av skilsmisedommen (art. 272). Avtalen skal også regulere hvem barnet skal bo hos; altså hvem som skal ha den daglige omsorgen (art 76).¹⁹

Felles foreldreansvar er imidlertid ikke et rettslig pålegg, men en mulighet for foreldrene. Den ene av foreldrene kan også tilkjennes foreldreansvaret for felles barn. Den av foreldrene som ikke har foreldreansvaret, har rett og plikt til å underholde barnet, opprette personlig kontakt med barnet og bestemme i samarbeid med den som har foreldreansvar, spørsmål av avgjørende betydning for barnets liv. Det vises i loven til at dette er forhold som utdanning, medisinske inngrep, endring av bosted og disponering av barnets eiendom av en viss verdi (art. 78). Begge foreldre har ifølge loven rett til å få informasjon fra utdannings- og helseinstitusjoner (art. 68).

¹⁸ Tallene inkluderer ikke Kosovo.

¹⁹ Det er uklart for Landinfo om dette innebærer at det kan avtales at barnet kan bo hos begge foreldre.

Ifølge Gudac-Dodić (2010, s 114) har praksis vist at i flertallet av sakene der foreldreansvar er tilkjent en av foreldrene alene, har mor fått foreldreansvaret.²⁰

Domstolen kan frata foreldre rettigheter og plikter i forhold til foreldreansvar, med unntak av plikten til underhold (art. 82).

2.9 MOR- OG FARSKAP²¹

Den kvinnen som føder barnet er barnets mor (art. 42 og art 57).

Ektefellen til barnets mor anses som barnets far dersom barnet er født innenfor ekteskap (art. 45.1). Farskap kan anerkjennes for barn født utenfor ekteskap ved at mannen anerkjenner farskapet eller dersom det foreligger en rettslig kjennelse (art. 45.4).

Nærmere regler om farskap finnes i Familieloven art. 45 -56.

Loven regulerer også adopsjon, forhold til fosterbarn og vergerollen.

3. RELIGIØSE EKTESKAP

Selv om sivil ekteskapsinngåelse ble introdusert, var det en tradisjon i Serbia å inngå ekteskap i kirken frem til den andre verdenskrig. Den kommunistiske ideologi brøt med eksisterende religiøse og nasjonale tradisjoner (Pavićević 2003, s. 79).

I en undersøkelse fra 1991, i den gang hele Jugoslavia, fremkom det at bare 8,4 % av de spurte anså seg for å være troende (Cvejić Jančić 2009, s. 3). I det tidligere sosialistiske Jugoslavia var kirkens rolle i stor grad begrenset til den private sfæren. Fra slutten av 1980-tallet og med sammenbruddet av Jugoslavia har den offentlige rollen til kirken blitt gjennomgripende revurdert. Som en følge av den økte betydningen nasjonalistisk politisk debatt fikk, ble religion viktig i folkets kollektive bevissthet; hovedsakelig på et nasjonalt ideologisk nivå, men også til en viss grad i daglig praksis (Leutloff 2000, s. 1)

Ifølge folketellingen i Serbia i 2002 oppga 95 % at de var religiøse (Cvejić Jančić 2009, s. 3). Omtrent 85 % oppga at de tilhørte den ortodokse kirken, ca. 5,5 % oppga å være katolikker, mens 3,2 % registrerte seg som muslimer. Protestantene utgjorde ca. 1 %, andre religioner ca. 0,3 %, mens litt under 1 % oppga å være ateister. Omtrent 4,5 % oppgav ikke religionstilhørighet (Wikipedia u.å.). Det er i hovedsak bosnjaker og albanere som er muslimer, mens kroater og ungare er katolikker.

²⁰ Landinfo kan ikke se at det er presisert hvilken tidsperiode denne praksisen har vært rådende. I 2003 skal imidlertid foreldreansvaret ha vært gitt til mor i 76 % av sakene, ifølge opplysninger fra Serbia statistiske kontor. I 19 % av sakene ble foreldreansvaret gitt til far og i 4 % av sakene ble det gitt felles foreldreansvar. Det gjøres imidlertid oppmerksom på at disse tallene er fra perioden før den nye familieloven trådte i kraft.

²¹ En egen artikkel om dette temaet utarbeidet av en professor i juss ved universitet i Novi Sad kan gjenfinnes her: <http://www2.law.uu.nl/priv/AIDC/PDF%20files%5CIIA2%5CIIA2%20-%20Serbia.pdf> [lastet ned 1. juli 2011]

Religiøse ekteskap er ekteskap inngått i overensstemmelse med religiøse tradisjoner. De religiøse ekteskapene, vil slik Landinfo ser det, ofte ha stor betydning for familien og lokalsamfunnet selv om de ikke er anerkjent av staten.

Professor Olga Cvejić Jančić (2009, s. 3) viser til at antallet religiøse ekteskap i Serbia har økt betydelig etter kommunismens fall. Hun viser til at det er usikkert om dette skyldes økt religiøsitet, at det er blitt mote eller begge deler.

Inngåelse av ekteskap blant mindreårige rom, vil så langt Landinfo kan forstå, foregå religiøst.

Forsker ved Universitetet i Oslo, Cecilie Endresen, skriver at dersom en ortodoks kristen og en ikke-ortodoks kristen ønsker å inngå et religiøst ekteskap i den ortodokse kirken, må den ikke-ortodokse parten konvertere. En katolikk som gifter seg med en ikke-katolikk kan få inngå et religiøst ekteskap dersom partene forsikrer at eventuelle barn blir oppdratt som katolikker. Ifølge Koranen kan en muslimsk mann gifte seg med en ikke-muslimsk kristen eller jødisk kvinne, men tilsvarende gjelder ikke for muslimske kvinner (Endresen 2010, s. 19).

Aleksandra Pavićević (2003, s. 83), forsker ved Ethnographic Institute of Serbian Academy of Sciences and Arts, har tidligere skrevet at det er en tendens til at noen serbisk ortodokse prester forkorter vigselseritualet. En undersøkelse blant 30 par viste at 22 par opplevde kirkebryllup som en tradisjonell og romantisk seremoni. Bare ett av parene gikk til ordinær gudstjeneste, mens de øvrige parene gikk i kirken for å tenne et lys eller finne ro i vanskelige stunder.

I den serbisk ortodokse kirken er ekteskapet en hellig allianse mellom brudeparet og Gud. Brudeparet gir et løfte for Gud om at de vil leve i samsvar med lovene og sentrale prinsipper i et kristent samliv. Til gjengjeld får brudeparet løfte om rikdom både på jorden og i himmelen (Pavićević 2003, s. 83).²²

4. EKTESKAPSTRADISJONER

4.1 SEDVANE OG TRADISJONER

Tradisjonelt har det på Balkan vært forbudt for parter som er nært beslektet å inngå ekteskap. Dette gjaldt både for katolikker, ortodokse og muslimer.²³

Det har vært delvis unntak for rom. Rom har ingen felles gruppeidentitet, men består av flere undergrupper. Disse gruppene skiller seg ut med hensyn til yrke, språk og religion. Inntil for kort tid siden var det lite samhandling mellom disse gruppene, og det ble blant annet forventet at kvinner giftet seg innen sin egen gruppe. Disse tradisjonene er nå blitt svakere. Men rom ønsker i liten grad å gifte seg med en ikke-rom ifølge en studie gjennomført i perioden 2002-2004 (Čvorović 2006, s. 153-157).

²² Som fruktbarhet.

²³ Se for eksempel Bringa (1995, s. 143 flg).

I det tidligere Jugoslavia, før konfliktene på 1990-tallet, ble det sterkt oppfordret til blandingsekteskap. Slike ekteskap ble sett på som en indikator på oppbyggingen av et forent jugoslavisk samfunn. Flere forhold bidro til slike blandingsekteskap, som borgerlige vielser og migrasjon av mannlige arbeidstakere fra sør til nord. I 1950 utgjorde blandingsekteskap 8,6 % av alle ekteskap, mens tilsvarende tall for 1990 var 13,5 %. Andelen blandede ekteskap varierte mellom ulike republikker og provinser.

Andelen blandingsekteskap i Serbia i 1991 var 16 %, mens tallet i Kosovo var 6 %. For Kosovo viste andelen blandingsekteskap i 1991 en nedgang på 10 % i forhold til 1950. I nesten alle regionene i det tidligere Jugoslavia var det slik at et blandingsekteskap bestod av en ektemann som tilhørte den lokalt dominerende befolkningsgruppen, mens hustruen tilhørte en lokal minoritet.²⁴ Ektemennene opprettholdt i hovedsak sin sosiale posisjon i sin befolkningsgruppe, mens hustruene i blandingsekteskap ble ansett for å ha blitt en del av ektemannens befolkningsgruppe. 55 % av barna i blandingsekteskap tok fars nasjonalitet, mens bare 12,7 % av barn fra blandingsekteskap i folketellingen i 1991 registrerte seg som jugoslaviske (Le Goff & Guidici 2009, s. 2 - 4).

Noen forskere har påpekt at det var etnisk homogene ekteskap som var normen i det tidligere Jugoslavia (se Botev & Wagner 1993). Tatt konfliktene på 1990-tallet i betraktning er det all grunn til å tro at disse tradisjonene fortsatt er rådende i Serbia.

Ifølge en undersøkelse fra 1999-2002, ville meget få både blant serbere, bosniaker og etniske albanere i Serbia akseptere at noen i deres nærmeste familie inngikk ekteskap med rom. Dette gjaldt både i byer og på landsbygda (Đorđević 2003, s. 260-261).

Tradisjonelt ble ekteskap arrangert av partenes foreldre, vanligvis gjennom en megler/formidler. Landinfo har ikke funnet studier om utbredelse av arrangerte og tvangsekteskap i Serbia.²⁵ Ifølge diverse nyhetsoppslag forekommer arrangerte ekteskap blant albanere i det sørlige Serbia (Rexhepi 2007). Landinfo har ikke funnet tilsvarende oppslag for etniske serbere.

4.2 BRYLLUPSFEIRING

Tradisjonelt hadde brud og brudgom en marginal rolle i bryllupsfesten i Serbia. Det var ikke bare slik at ekteskapet ofte var arrangert, men brudeparet hadde også en underordnet plassering i eget bryllup. De var formidlere i en viktig avtale mellom to sosiale grupper. Et tradisjonelt bryllup var en allianse mellom to sosiale grupper, og mellom den nye ekteskapsenheten og samfunnet (Pavićević 2003, s. 81 og 83).

I moderne tradisjonelle bryllup introduseres mange romantiske elementer. Brudeparet viser hengivenhet overfor hverandre, og de deltar i festlighetene med andre bryllupsgjester. Tidligere forventet brudeparet at viktige gjester skulle komme til bryllupet og de spiste i et eget rom. Bruden var kledd i tradisjonell nasjonaldrakt. I dag er bruden ofte kledd i en overdådig hvit brudekjole som klart skiller henne ut blant de kvinnelige gjestene i bryllupet (Pavićević 2003, s. 81).

²⁴ Det eneste unntaket var Slovenia.

²⁵ En studie blant studenter med hensyn til hvilke karaktertrekk som foretrekkes hos en kommende partner og forskjeller mellom kvinnelige og mannlige studenter kan imidlertid gjenfinnes her: <http://cms.epjournal.net/filestore/ep01116126.pdf> [lastet ned 4. juli 2011].

Det vil være variasjoner i bryllupsfeiringene i Serbia, for eksempel mellom ulike etniske og religiøse grupper og mellom by og land.

Inngåelse av ekteskap i Serbia feires normalt med store fester hvor brudeparets familier er invitert.

Flere beskrivelser av bryllupsinngåelser blant etniske serbere, bl.a. fra den serbiske diaspora, kan finnes på Internett.²⁶

I rapporten *Kosovar Weddings* er det gjengitt en beskrivelse av et serbisk bryllup i Kosovo.²⁷

²⁶ Se bl.a. Bridal Culture – Serbian wedding. Tilgjengelig fra <http://www.bridalculture.com.au/serbian-wedding.html> [lastet ned 1. juli 2011]; beskrivelse av inngåelse av et serbisk ekteskap i Australia. Tilgjengelig fra http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/gettingmarried/dragana_jadranko.html [lastet ned 1. juli 2011] og beskrivelse av et serbisk ekteskap inngått under kommunisttiden i det tidligere Jugoslavia. Tilgjengelig fra http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/gettingmarried/ruza_bozidar.html [lastet ned 1. juli 2011] De to sistnevnte lenker er fra prosjektet *Getting Married* på nettstedet Migration Heritage i New South Wales, Australia. For øvrig er det lagt ut videoer fra en rekke serbiske bryllup på YouTube. Tilgjengelig fra <http://www.youtube.com/watch?v=soa8mQbMlO4> [lastet ned 1. juli 2011]

²⁷ Se CHwB Kosovo Office, Report Series No. 4/2006. *Kosovar Wedding*. Tilgjengelig fra: http://www.chwb.org/kosovo/english/Publications/4_2006_Wedding.pdf [lastet ned 1. juli 2011]

5. REFERANSER

Skriftlige kilder

- B92 (2011, 29. juni). Serbia “makes progress” in suppressing domestic violence. *B92*. Tilgjengelig fra http://www.b92.net/eng/news/society-article.php?yyyy=2011&mm=06&dd=29&nav_id=75184 [lastet ned 30. juni 2011]
- Botev, N. & Wagner, R. A. (1993). Seeing past the Barricades: Ethnic Inter-marriage in Yugoslavia During the Last Three Decades. *Anthropology of East Europe Review. Vol.11 Nos. 1-2 Autumn 1993: Special Issue: War among the Yugoslavs*, s. 29-38. Tilgjengelig fra <http://scholarworks.iu.edu/journals/index.php/aeer/article/view/586/688> [lastet ned 15. juni 2011]
- Bringa, T. (1995). *Being Muslim the Bosnian Way*. Princeton: Princeton University Press.
- Council of Europe (u.å.). *Demographic Year book 2003*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra http://www.coe.int/t/e/social_cohesion/population/demographic_year_book/2003_edition/04%20country%20data/Member%20States/Serbia%20and%20Montenegro/S%20and%20M%20General%20Page.asp [lastet ned 29. juni 2011]
- Cvejić Jančić, O. (2009) *Marriage and Divorce Between the Past and the Future*. Novi Sad: University of Novi Sad. Tilgjengelig fra <http://www.law2.byu.edu/isfl/israelcon2009/drafts/Olga%20Cvejic%20Jancic.pdf> [lastet ned 11. juni 2011]
- Čvorović, J. [2006]. Caste behaviors among Gypsies in Serbia. *Култура у трансформацију [Culture in transformation]*, s. 151-168 Tilgjengelig fra http://www.etno-institut.co.rs/Zbornik/zbornik23/Cvorovic_23.pdf [lastet ned 4. juli 2011]
- Đorđević, D. (2003). Social, Et(h)nic, and Religious Distance Towards Roma of Serbia. Niš: Faculty of Philosophy. Tilgjengelig fra http://www.komunikacija.org.rs/komunikacija/knjige/index_html/knjiga04/28/DjordjevicDB_eng.pdf [lastet ned 1. juli 2011]
- Endresen, C. (2010). *Is the Albania's Religion really "Albanianism"? Religion, and nation according to Muslim and Christian leaders in Albania*. Utdrag fra upublisert avhandling.
- EU Commission (2010, 9. november). *Progress Report – Serbia*. Brussel: EU Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/sr_rapport_2010_en.pdf [lastet ned 30. juni 2011]
- [Family Act] (2005, 24. februar). *Family Act Law No. 18/2005*. Beograd: Republic of Serbia National Assembly. Tilgjengelig fra <http://www.pregled-rs.rs/content.php?id=646&lang=en> [lastet ned 18. august 2011]

Betalingstjeneste. Loven er også tilgjengelig i engelsk oversettelse hos Landinfo.

- Gudac-Dodić, V. (2010). Under the Aegis of the Family: Women in Serbia. *The Journal of International Social Research, Womens Studies. Volum 3, Issue 13, 2010*. Tilgjengelig fra http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt3/sayi13kadinsayisipdf/gudacdodic_verax.pdf [lastet ned 29.juni 2011]

- [Law on Record Books] (2009, 18. mars). *Law on Official Record Books*. Beograd: Republic of Serbia National Assembly. Tilgjengelig fra <http://www.pregled-rs.com/content.php?id=973&lang=en> [lastet ned 27. juni 2011]

Betalingstjeneste. Loven er også tilgjengelig i engelsk oversettelse hos Landinfo.

- Le Goff, J.-M. & Guidici, F. [2009]. *Transitions to Marriage in the Former Yugoslavia. Interethnic differences across cohorts*. [s.l.]: [s.n.]. Tilgjengelig fra <http://www.giovaniesocieta.unibo.it/paper/10a/legoff.pdf> [lastet ned 15. juni 2011]

- Leutloff, C. (2000). *Politics, Religion and Remembering the Past: The Case of the Serbs in the 1990s*. Halle: Max Planck Institute for Social Anthropology. Tilgjengelig fra http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:UKcQHxHGykMJ:www.eth.mpg.de/cms/en/publications/working_papers/pdf/mpi-eth-working-paper-0017.pdf+religious+practices+in+Serbia&hl=en&pid=bl&srcid=ADGEESiEUEBmOPijyyYYfNKad9KPNGTuurXqYO9fbgYr9Pupj4okwz98tZI0o6CK0dkD6QPDwKXoNj-jL62iDQZqe8QgyKRlrhur3YJUTALnuJrbtP59RIP6MQ6vT44FF9wF23AeZGfm&sig=AHIEtbTGoZEwDxiFTX4pkY3VL_ptk4Ww0g [lastet ned 30. juni 2011]

- Migrationsverket Landinformationsenheten (2006, 17. oktober). *Äktenskap och registrering av äktenskap i Serbien och Montenegro (eksklusive Kosovo)*. Norrköping: Migrationsverket Landinformationsenheten. Tilgjengelig fra <http://www.migrationsverket.se/lifos/dok.do?dtyp=&land=Serbien&sidStorlek=10&sorteringsOrdning=-UDAT,-DOKN&mode=&currDokument=161> [lastet ned 27. juni 2011]

- Milošević, M. (2009). The consequences of approaching the economic system of the republic of Serbia to the market economy conditions – introducing the institute of nuptial agreement into the Serbia family law. I: Milošević, M (Red.), *Serbian law in transition - changes and challenges*. Beograd: Institute of Comparative Law, s. 129-137. Tilgjengelig fra <http://www.comparativelaw.info/serbianlaw.pdf> [lastet ned 30. juni 2011]

- OECD Development Centre (u.å.). *Gender Equality and Social Institutions in Serbia and Montenegro*. Wien: OECD. Tilgjengelig fra <http://genderindex.org/country/serbia-and-montenegro> [lastet ned 27. juni 2011]

- Pavićević, A. (2003). The Wedding Act in Serbia in the Light of Social Changes. *Bulletin of the Ethnographical Institute SASA Vol L-LI, Beograd*

2002-2003. Tilgjengelig fra <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-0861/2002-2003/0350-08610351079P.pdf> [lastet ned 30. juni 2011]

- Praxis (2008). *Domestic Violence Prevention and Protection*. Beograd: Praxis. Tilgjengelig fra http://www.praxis.org.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=135&Itemid=67 [lastet ned 30.juni 2011]
- Rexhepi, F. (2007, 9. mars). Arranged Marriages Spell Disaster for Many Women. *Balkan Investigative Reporting Network*. Tilgjengelig fra <http://kosovo.birn.eu.com/en/1/70/2424/> [lastet ned 4. juli 2011]
- Statistical Office of Serbia (2010). *Marriage and Divorce in the Republic of Serbia 2009*. Beograd: Statistical Office of Serbia. Tilgjengelig fra <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/00/08/76/sn50122009.pdf> [lastet ned 28. juni 2011]
- Tomanović, S. & Ignjatović S, (2006). Attitudes on Transition to Adulthood among Young People in Serbia. *Sociologija, vol. XLVIII (2006). No.1*, s. 55-72. Tilgjengelig fra <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0038-0318/2006/0038-03180601055T.pdf> [lastet ned 1. juli 2011]
- UNECE, dvs. United Economic Commission for Europe (u.å.). *Mean age at first marriage by sex*. New York: UNECE. Tilgjengelig fra http://w3.unece.org/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=052_GEFHAge1stMarige_r&ti=Mean+Age+at+First+Marriage+by+Sex%2C+Country+and+Year&path=../DATABASE/Stat/30-GE/02-Families_households/&lang=1 [lastet ned 27.juni 2011]

Fra denne siden kan det navigeres videre til den informasjonen det er referert til i notatet.
- UNICEF, dvs. United Nations International Children Fund (2007). *Breaking the Cycle of Exclusion*. Beograd: UNICEF. Tilgjengelig fra http://www.mp.gov.rs/resursi/dokumenti/dok251-eng-UNI_roma_children_in_SEE.pdf [lastet ned 4. juli 2011]
- UNPD, dvs. United Nation Population Division (u.å.). *Marriage Statistics by Country Directories – Serbia Marriage Statistics by Country*. New York: UNPD. Tilgjengelig fra <http://marriage-statistics.findthebest.com/directory/d/Serbia> [lastet ned 27. juni 2011]
- U.S. Department of State (u.å.). *Serbia reciprocity schedule: Documents Serbia*. Washington, D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra http://travel.state.gov/visa/fees/fees_5455.html?cid=9729#docs [lastet ned 27. juni 2011]
- U.S. Department of State (2011). *Serbia: Country Report on Human Rights Practices – 2010*. Washington, DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2010/eur/154449.htm> [lastet ned 15. juni 2011]

- Wikipedia (u.å.). *Demographics in Serbia*. Tilgjengelig fra http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Serbia [lastet ned 30. juni 2011]

Audiovisuelle kilder:

- Metropolis (u.å.). Roma child weddings in Serbia. *Metropolis*. Tilgjengelig fra <http://www.metropolistv.nl/en/countries/serbia/roma-child-weddings-in-serbia> [lastet ned 27. juni 2011]